

Kazimiera Juszka

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID: 0000-0002-8466-1716

kazimiera.juszka@uken.krakow.pl

Procesowe zasady budowy wersji kryminalistycznej w postępowaniu w sprawach o wykroczenia

Wstęp

Wersja kryminalistyczna nie jest uregulowana ani w przepisach Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia¹ (dalej jako k.p.w.) ani w Kodeksie postępowania karnego² (dalej jako k.p.k.). Zasady procesu karnego i zasady taktyki kryminalistycznej łączą w zwarty system. Nie można żadnej z nich rozpatrywać w oderwaniu od wzajemnych zależności i powiązań między nimi. Prezentacja podejmowanej tematyki budowy wersji kryminalistycznej uwzględnia w stosunku do niej odpowiednie stosowanie k.p.k.³ Postępowanie karne, w znacznym stopniu sformalizowane, posługuje się nie tylko innymi zasadami niż kryminalistyka, ale też zupełnie odmienną od kryminalistyki „siatką pojęciową”, a dokonywanie ustaleń faktycznych w procesie karnym krępowane jest szeregiem norm o charakterze gwarancyjnym, które niekiedy skutecznie utrudniają „wersyfikację wersji”⁴. Najważniejsze jest to, aby prawo karne procesowe określiło jedynie ramy procesu poznawczego w postępowaniu karnym i dokładnie określiło, co leży, a co nie leży w kompetencjach organu prowadzącego postępowanie⁵.

Wersja kryminalistyczna stanowi wynik prowadzonych w toku prowadzenia sprawy – także w sprawach o wykroczenia – procesów myślowych organów

¹ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 977 z późn. zm.).

² Por. K. Juszka, *Wersja kryminalistyczna*, Kraków 1997, s. 11; T. Hanausek, *Kryminalistyka – zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 82.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 46).

⁴ Por. A. Taracha, *Konstruowanie wersji kryminalistycznych i realizacja planu śledztwa*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Iure et facto. Księga jubileuszowa ofiarowana doktorowi Józefowi Gurgulowi*, Kraków 2006, s. 134.

⁵ P. Girdwoyń, *Wersje kryminalistyczne. O wykrywaniu przestępstw*, Warszawa 2001, s. 90.

ścigania w postaci hipotezy stanowiącej alternatywną próbę wyjaśnienia określonego zdarzenia, jego części lub okoliczności albo mechanizmu jego powstania, a zwłaszcza czynnika sprawczego⁶.

Celem artykułu jest prezentacja procesowych zasad budowy wersji kryminalistycznej w postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Prezentacja jest skonstruowana w konwencji naczelných zasad ze wskazaniem na proces karnej i postępowanie w sprawach o wykroczenia. W treści artykułu i w przypisach będzie można odnieść regulacje k.p.k. i k.p.w. w tytułowej problematyce. W artykule zostaną przedstawione poglądy doktryny i orzecznictwa.

Taktyczne zasady budowy wersji kryminalistycznej

Pierwszą naczelną zasadą procesową jest zasada praworządności, oznaczająca postulat działania na podstawie prawa i zgodnie z prawem⁷. Specyficzny wymiar tej zasady w zakresie problematyki wersji kryminalistycznej polega na tym, że o wersji nie wspomina k.p.k., ponieważ tworzenie wersji kryminalistycznej jest pewnym systemem procesów myślowych. Niniejsze procesy myślowe nie mogą być uregulowane przepisami prawnymi, ponieważ prawidłowość ich przebiegu zależy od zasad logiki, istniejących danych i praw rządzących psychiką ludzką. Z przyjęcia zasady praworządności dla procesu budowy wersji wynikają następujące konsekwencje. Po pierwsze, wersja kryminalistyczna może być tworzona tylko wówczas, gdy dotyczy ona zdarzeń objętych zainteresowaniem uzasadnionym istnieniem określonych przepisów prawnych. Wersja kryminalistyczna nie może być tworzona dowolnie, w odniesieniu do faktów prawnie obojętnych, lecz można ją budować tylko wówczas, gdy chodzi o wyjaśnienie zdarzenia, którego normy prawne nakazują organom postępowania wyjaśnić⁸. Zatem tworzenie i sprawdzanie wersji powinno być przede wszystkim działaniem (kompleksem działań) zgodnych z prawem⁹. Wersja kryminalistyczna nie może się opierać na materiałach uzyskanych niezgodnie z prawem. Nie może zatem być oparta na wymuszonych przemocą zeznaniach czy na sfalszowanych dowodach rzeczowych¹⁰.

Kolejną naczelną zasadą w postępowaniu karnym i w postępowaniu w sprawach o wykroczenia odnoszącą się do budowy wersji kryminalistycznej jest zasada prawdy materialnej zawartej w art. 2 § 2 k.p.k. i recypowanej

⁶ Por. K. Juszka, op. cit., s. 11.

⁷ Ibidem, s. 57; T. Hanausek, *Zarys taktyki kryminalistycznej*, Warszawa 1994, s. 29.

⁸ Por. K. Juszka, op. cit., s. 58. T. Hanausek, *Kryminalistyka...*, s. 82; E. Gruza, *Planowanie postępowania przygotowawczego. Wersje kryminalistyczne*, [w:] E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Warszawa 2020, s. 157.

⁹ P. Girdwoyń, op. cit., s. 92.

¹⁰ K. Juszka, op. cit., s. 58.

w art. 8 k.p.w.¹¹ Niniejsza zasada oznacza dyrektywę, w myśl której podstawę wszystkich rozstrzygnięć powinny stanowić ustalenia faktyczne zgodne z rzeczywistością¹². Zatem należy dążyć do ustaleń zgodnych z rzeczywistością¹³. Zasada prawdy materialnej zobowiązuje organy prowadzące postępowanie do wszechstronnego rozpatrzenia materiału dowodowego, przy czym podstawą orzeczenia może być tylko całokształt okoliczności ujawnionych w postępowaniu, mających znaczenie dla rozstrzygnięcia (art. 34 k.p.w.)¹⁴. Budując założenia o charakterze „roboczym”, tworzący wersję kryminalistyczną, buduje je nie dlatego, aby rzeczywistość tą fałszować, tylko dlatego, że ma świadomość, iż jego przekonanie o tej rzeczywistości może być błędne, zaś prawda może być właśnie taka, jaka w danej chwili jemu wydaje się nieprawdopodobna. Budowa takich założeń jest więc dokonywana w imię dotarcia do prawdy, nawet za cenę naruszenia subiektywnego przekonania tworzącego wersję kryminalistyczną¹⁵. Z zasady prawdy wynika przede wszystkim główny cel procesu wykrywczego. Środki prowadzące do tego celu nie są już, jak się wydaje, tak precyzyjnie uregulowane, a przepisy dotyczące np. czynności dowodowych mają raczej funkcję gwarancyjną¹⁶.

Kluczową naczelną zasadą procesową obowiązującą również w postępowaniu w sprawach o wykroczenia jest zasada obiektywizmu, będąca dyrektywą, zgodnie z którą organ postępowania powinien mieć bezstronny stosunek do stron i innych uczestników postępowania oraz nie powinien kierunkowo nastawiać się do samej sprawy (art. 4 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.)¹⁷. Zasada bezstronności w postępowaniu w sprawach o wykroczenia statuuje obowiązek nie tylko wyczerpującego zebrania i wszechstronnego wyjaśniania materiału

¹¹ A. Marek, A. Marek-Ossowska, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, Warszawa 2023, s. 183; A. Marek, S. Waltoś, *Podstawy prawa i procesu karnego*, Warszawa 2008, s. 236; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Warszawa 2022, s. 90, komentarz do art. 8; K. Dąbkiewicz, *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2017, Lex, komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2012, Lex, komentarz do art. 8; J. Lewiński, *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2011, Lex, komentarz do art. 8; A. Skowron, *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2010, Lex, komentarz do art. 8; W. Kotowski, *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2003, Lex, komentarz do art. 8.

¹² S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2023, s. 227; A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 236; T. Hanausek, *Zarys...*, s. 29. K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

¹³ K. Juszka, op. cit., s. 59; A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 236; T. Hanausek, *Zarys...*, s. 29; K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 8; J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

¹⁴ A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 183.

¹⁵ K. Juszka, op. cit., s. 59.

¹⁶ P. Girdwojń, op. cit., s. 93.

¹⁷ Por. S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 237; T. Hanausek, *Zarys...*, s. 29–30; K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 8; J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

dowodowego, ale również uwzględniania okoliczności przemawiających zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść obwinionego (art. 4 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.). Obowiązek ten spoczywa na wszystkich organach prowadzących postępowanie w sprawach o wykroczenia, a więc nie tylko na sądzie orzekającym, ale również na organach uprawnionych do stosowania postępowania mandatu, prowadzących czynności wyjaśniające, oraz na oskarżycielu publicznym. Dobitnym wyrazem tego jest to, że przepisy o wyłączeniu sędziego stosuje się odpowiednio do oskarżyciela publicznego (zob. art. 19 k.p.w.)¹⁸. Praktyczną konsekwencją realizacji zasady obiektywizmu w procesie tworzenia wersji kryminalistycznej jest postulat uwzględnienia przy budowie każdej wersji wszelkich okoliczności przemawiających tak na korzyść, jak i na niekorzyść sprawy. Realizacja owej zasady wyraża się również w tym, że prócz wersji dotyczących odpowiednio wykroczenia należy także budować inne wersje¹⁹.

Fundamentalną naczelną zasadą procesową jest zasada domniemania niewinności oraz zasada *in dubio pro reo*. Zasada domniemania niewinności oznacza dyrektywę, w myśl której obwinionego należy traktować jako niewinnego, dopóki nie zostanie mu udowodniona wina w sposób przewidziany przez postępowanie w sprawach o wykroczenia (art. 5 § 1 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.)²⁰. Zasada *in dubio pro reo* to dyrektywa, w myśl której niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść obwinionego (art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.)²¹. Domniemanie niewinności obowiązuje niezależnie od stadium postępowania, czyli także wobec osoby, której nie postawiono jeszcze zarzutu. Adresatem zasady są wszystkie organy procesowe, sąd, prokuratura, Policja oraz wszystkie inne prowadzące czynności wyjaśniające w postępowaniu w sprawach o wykroczenia²². Domniemanie niewinności nie oznacza obowiązku subiektywnego przekonania organu prowadzącego postępowanie, że obwiniony jest niewinny (byłoby to fikcją), ale stanowi nakaz uważania go za niewinnego i traktowania jako osoby korzystającej z domniemania niewinności, dopóki nie zapadnie prawomocny wyrok stwierdzający jego winę²³. Realizacja

¹⁸ A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 184; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 90, komentarz do art. 8; K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 8; J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 8.

¹⁹ Por. K. Juszka, op. cit., s. 62–63; E. Gruza, op. cit., s. 157.

²⁰ Por. S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 257; A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 188–189; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 91, komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 8; J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 8.

²¹ Por. S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 257; A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 189; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 91–92, komentarz do art. 8; K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 8; J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 8.

²² K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8.

²³ A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 189; P. Girdwoyń, op. cit., s. 94–96; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 91, komentarz do art. 8; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 8.

zacja zasady domniemania niewinności następuje przez dyrektywę wielości wersji wymagającą od organu postępowania, aby w każdej sprawie budował więcej niż jedną wersję. Przynajmniej jedna z nich musi zakładać niewinność osoby uważanej w innych wersjach za sprawcę. Wersja zakładająca niewinność powinna być zbudowana i sprawdzona z równą dokładnością i skrupulatnością, tak jak inne przyjmujące winę. W ten sposób zasada domniemania niewinności może zostać zachowana, gdyż przyjmuje niewinność domniemanego sprawcy jako fakt równie hipotetyczny, jak jego winę²⁴. Niezależnie od tego rozwiązania zasada domniemania niewinności musi być bezwzględnie respektowana, także w tych wersjach, które opierają się na założeniu winy sprawcy. Respektowanie to będzie miało wyraz w uwzględnianiu wszystkich okoliczności przemawiających za niewinnością określonej osoby. Jest to także konsekwencja zasady obiektywizmu²⁵. Wątpliwości odnoszą się więc m.in. do sytuacji, gdy z zebranego materiału dowodowego wynikają różne wersje, a żadnej z nich nie da się wyeliminować drogą dostępnej weryfikacji. Nie należą do nich wątpliwości związane z problemem oceny dowodów, a więc który z wzajemnie sprzecznych dowodów zasługuje na wiarę, a który tego waloru nie ma²⁶. Art. 5 § 2 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w. stanowi o wątpliwościach „nienadających się usunąć”, co oznacza, że sama wątpliwość jako taka nie może być brana ani na korzyść, ani na niekorzyść obwinionego, ale należy zrobić wszystko, aby tę wątpliwość usunąć. Wątpliwości mogą dotyczyć zarówno okoliczności faktycznych, jak i związanych z nimi ocen prawnych, ale także takich, których nie można usunąć przy prawidłowym stosowaniu reguł wykładni²⁷. Niedopuszczalne jest natomiast stosowanie tej zasady, gdy powstałe wątpliwości są następstwem błędów popełnionych w toku postępowania dowodowego polegających na nieprzeprowadzeniu pewnych dowodów lub ich błędnej interpretacji – innymi słowy gdy powstałe wątpliwości są następstwem błędów popełnionych przez organy prowadzące postępowanie²⁸. Reguła *in dubio pro reo* nakłada na tworzącego wersję istotne ograniczenia. Poznanie rzeczywistości z wykorzystaniem wersji kryminalistycznych powinno być jak najpełniejsze, tzn. należy dążyć do usunięcia wszelkich wątpliwości, przynajmniej w kluczowych z punktu widzenia zarzucalności czynu kwestiach. Jednakże zamierzenie to nie zawsze jest możliwe do zrealizowania²⁹. Tworzenie wersji kryminalistycznych jest bowiem działaniem wykrywczym, czyli dążącym do usunięcia istniejących wątpliwości³⁰.

²⁴ Por. K. Juszka, op. cit., s. 63–64.

²⁵ Ibidem, s. 64.

²⁶ K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 8. Por. wyrok SA w Lublinie z 28 maja 2015 r., sygn. akt II AKa 84/15, Lex nr 1768709.

²⁷ A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 189; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 91–92, komentarz do art. 8; E. Gruza, op. cit., s. 155, 156–157.

²⁸ M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 91, komentarz do art. 8.

²⁹ P. Girdwoyń, op. cit., s. 96.

³⁰ Ibidem, s. 97.

Podnoszoną naczelną zasadą procesową jest zasada swobodnej oceny dowodów. Jest to dyrektywa, zgodnie z którą organy procesowe w ocenie dowodów kierują się swoim przekonaniem nieskrępowanym ustawowymi regułami oceny, ukształtowanym pod wpływem wskazań wiedzy, doświadczenia życiowego i zasad logicznego rozumowania (art. 7 k.p.k. w zw. z art. 8 k.p.w.)³¹. Zasada ta dotyczy wszystkich organów postępowania³². Zasady prawidłowego rozumowania to reguły logiki formalnej³³. Naczelną zasadą przy budowaniu i sprawdzaniu wersji kryminalistycznych jest ścisłość rozumowania. Napływające do organu procesowego informacje, nawet już na wstępnym etapie postępowania, pozwalają na wypracowanie określonych wersji³⁴. Zatem zasadą obowiązującą przy tworzeniu wersji powinna być ich wielość³⁵. Wskazania wiedzy to stan nauki w danej dziedzinie³⁶ czy dyscyplinie lub wykonywanego zawodu (działalności profesjonalnej). Wyróżnia się wiedzę ogólną, którą powinien posiadać sąd, oraz wiedzę specjalistyczną, którą powinni posiadać biegli³⁷. Ocena zgodnie ze wskazaniami nauki stanowi ocenę pozostającą w zgodzie z najnowszymi i wiarygodnymi wynikami badań naukowych; chodzi tu zwłaszcza o posługiwanie się metodą naukową oraz wykorzystanie osiągnięć nauki³⁸. Wskazania doświadczenia życiowego to wskazania osoby oceniającej dowody³⁹. Doświadczenie życiowe oznacza wiadomości i informacje zdobyte w praktyce dnia codziennego, zarówno zawodowego jak i społecznego⁴⁰. Im większy jego zasób, zwłaszcza gdy chodzi o staż w orzekaniu, tym lepszych efektów można oczekiwać w zakresie racjonalności i życiowości wydawanych orzeczeń⁴¹. Z reguły każdy oceniający jakiś fakt posługuje się własnym systemem reguł ocennych, czasem przejętych od innych, choć zazwyczaj będących rezultatem własnych doświadczeń⁴². Słusznie zwraca uwagę Jan Widacki, że istnieje jed-

³¹ Por. S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 268; A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 241; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 92–93, komentarz do art. 8; K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 8; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 8; J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 8.

³² J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

³³ Por. A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 241; S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 271; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 93, komentarz do art. 8; S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Białystok 1997, s. 198; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

³⁴ J. Kasprzak, B. Młodziejowski, W. Kasprzak, *Kryminalistyka. Zarys systemu*, Warszawa 2015, s. 274.

³⁵ Ibidem, s. 275.

³⁶ Por. A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 241; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 93, komentarz do art. 8.

³⁷ M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 93, komentarz do art. 8; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

³⁸ S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 271.

³⁹ Por. A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 241.

⁴⁰ M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 93, komentarz do art. 8.

⁴¹ A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

⁴² S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 271.

nak niebezpieczeństwo, iż potwierdziwszy w formie procesowej jakąś hipotezę stanowiącą fragment wersji całą resztę hipotez jako niesprzecznych logicznie z hipotezą sprawdzoną uważa się za udowodnioną całość, zgodną z doświadczeniem życiowym i zasadami logicznego rozumowania (por. art. 7 k.p.k.)⁴³.

Niezbędną naczelną zasadą procesową w budowie wersji kryminalistycznej jest zasada bezpośredniości, będąca dyrektywą, w myśl której organ postępowania powinien zetknąć się ze źródłem i środkiem dowodowym osobiście, a środkiem dowodowym, na którym opiera swe ustalenia, powinien być przede wszystkim środek dowodowy pierwotny (dowód pierwotny)⁴⁴. Z całą pewnością zasada ta obowiązuje także w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, ponieważ trudno sobie wyobrazić, by we współczesnym procesie sąd zapoznawał się z dowodami wyłącznie w sposób pośredni, choć – jak łatwo zauważyć – w postępowaniu tym istnieje szczególnie dużo od niej wyjątków⁴⁵. Budując wersję kryminalistyczną, należy opierać się przede wszystkim na faktach z poznania bezpośredniego. Są to takie fakty, których ustalenie nastąpiło w bezpośrednim doznaniu zmysłowym. Fakty te należy ze sobą wiązać⁴⁶.

Ważną, naczelną zasadą procesową jest zasada legalizmu, która oznacza dyrektywę, głoszącą, że organ procesowy powołany do ścigania wykroczeń zobowiązany jest z chwilą powzięcia uprawdopodobnionej wiadomości o wykroczeniu ściganym z oskarżenia publicznego, wszcząć i przeprowadzić postępowania w sprawie o wykroczenie⁴⁷. Zatem ta zasada dotyczy obowiązkowego wszczynania postępowania w sprawach o wykroczenia w sprawach ściganych z oskarżenia publicznego, z urzędu⁴⁸. Jest to postulat dążenia do wykrycia sprawcy środkami zgodnymi z prawem. Takim środkiem jest włączenie do procesu wykrywczych procesów myślowych, bo z takich procesów składa się budowa wersji kryminalistycznej⁴⁹.

Istotną, naczelną zasadą procesową jest także zasada prawa do obrony, oznaczająca dyrektywę, w myśl której obwiniony może bronić swoich interesów w procesie i korzystać z pomocy obrońcy (art. 6 k.p.k., art. 4 k.p.w.), którym może być adwokat lub radca prawny (art. 24§1 k.p.w.)⁵⁰. Przedmiotowa zasada polega na możliwości podejmowania przez obwinionego czynności zmie-

⁴³ Por. J. Widacki, *Wersja śledcza*, [w:] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, Warszawa 2018, s. 67.

⁴⁴ Por. S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 277; A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 242.

⁴⁵ A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 8.

⁴⁶ S. Pikulski, op. cit., s. 198.

⁴⁷ Por. S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 306.

⁴⁸ Por. K. Juszka, op. cit., s. 59.

⁴⁹ Ibidem, s. 317.

⁵⁰ Por. S. Waltoś, P. Hofmański, op. cit., s. 257; A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 247; A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 189; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 38, komentarz do art. 4; K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 4; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 4; J. Lewiński, op. cit., komentarz do art. 4; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 4; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 4.

rzających do odparcia stawianych mu zarzutów przez zgłaszanie wniosków dowodowych, wypowiedzianie się do wszystkich kwestii podlegających rozstrzygnięciu (tzw. obrona materialna) itp., jak również na korzystaniu z pomocy obrońcy (tzw. obrona formalna)⁵¹. Obrona obwinionego może mieć charakter obrony czynnej, której wyrazem są czynności zmierzające do ochrony obwinionego lub obrony biernej polegającej na powstrzymaniu się od dostarczania dowodów wspierających wnioski o ukaranie⁵² (co wynika z zasady domniemania niewinności) i korzystanie z „prawa do milczenia”⁵³. Obrona może mieć postać obrony merytorycznej, polegającej na zwalczaniu zarzutu sformułowanego we wniosku o ukaranie, lub obrony procesowej, skoncentrowanej na podnoszeniu uchybień proceduralnych⁵⁴. Należy wskazać na rolę obwinionego i jego obrońcy w procesie budowania wersji. Strona ta może bowiem w ujęciu modelowym dostarczać informacji służących budowie i sprawdzeniu wersji powstałej w umyśle podmiotu prowadzącego postępowanie; nie uczestniczyć w żaden sposób w budowie wersji; ograniczać się do negowania wersji oskarżenia i dostarczać informacje ją falsyfikujące; wysunąć swoją własną wersję zdarzenia i dostarczać informacje ją weryfikujące. Oczywiście jest możliwa kombinacja powyższych zachowań⁵⁵. Należy uznać obwinionego za źródło informacji pomocne przy konstruowaniu wersji. Jest to jednak źródło nietypowe, korzystanie z niego zależy bowiem w dużej mierze od dobrej woli zainteresowanego, jako że obwiniony nie ma obowiązku dowodzenia swojej niewinności ani obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść. Jeżeli obwiniony korzysta ze swego prawa do milczenia, wówczas sytuacja tworzącego wersję wydaje się z pozoru łatwiejsza⁵⁶. Zasada prawa do obrony w połączeniu z zasadą kontradiktoryjności powinna skłaniać prowadzącego postępowanie do takiego oddziaływania na strony, aby dostarczały one z własnej woli dane weryfikujące lub falsyfikujące powstające wersje. Wówczas możliwe będzie dotarcie do prawdy⁵⁷.

⁵¹ A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 189–190; A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 247; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 38–39, komentarz do art. 4; K. Dąbkiewicz, op. cit., komentarz do art. 4; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 4; A. Skowron, op. cit., komentarz do art. 4; W. Kotowski, op. cit., komentarz do art. 4.

⁵² M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 38, 91, komentarze do art. 4 i 8; A. Marek, S. Waltoś, op. cit., s. 247; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarze do art. 4 i 8.

⁵³ A. Marek, A. Marek-Ossowska, op. cit., s. 190; M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 38, 91, komentarze do art. 4 i 8.

⁵⁴ M. Rogalski, [w:] M. Rogalski (red.), op. cit., s. 38, komentarze do art. 4; T. Grzegorzczak, op. cit., komentarz do art. 4.

⁵⁵ Por. P. Girdwoyń, op. cit., s. 98.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ Ibidem, s. 99.

Podsumowanie

Podsumowując, należy zwrócić uwagę, że mimo iż budowa wersji kryminalistycznej nie jest normowana przepisami k.p.k., to jednak przepisy te w procesie budowy wersji muszą być zachowane jako nadrzędne dyrektywy, odnoszące się do całego zespołu czynności organów ścigania ukierunkowanych na wykrycie sprawcy i udowodnienie mu winy⁵⁸. Odpowiednio stosowane w postępowaniu w sprawach o wykroczenia naczelne zasady procesu karnego nie tracą na swej doniosłości i gwarancyjnym ujęciu, stanowiąc punkt wyjścia do dalszego pogłębiania ich stosowania w tytułowym postępowaniu.

Wykaz literatury

- Dąbkiewicz K., *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2017, Lex.
- Girdwoyń P., *Wersje kryminalistyczne. O wykrywaniu przestępstw*, LexisNexis, Warszawa 2001.
- Gruza E., *Planowanie postępowania przygotowawczego. Wersje kryminalistyczne*, [w:] E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka, czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw*, Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2012, Lex.
- Hanausek T., *Kryminalistyka – zarys wykładu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Hanausek T., *Zarys taktyki kryminalistycznej*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1994.
- Juszcza K., *Wersja kryminalistyczna*, Zakamycze, Kraków 1997.
- Kasprzak J., Młodziejowski B., Kasprzak W., *Kryminalistyka. Zarys systemu*, Difin, Warszawa 2015.
- Kotowski W., *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2003, Lex.
- Lewiński J., *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2011, Lex.
- Marek A., Marek-Ossowska A., *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Marek A., Waltoś S., *Podstawy prawa i procesu karnego*, LexisNexis, Warszawa 2008.
- Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia taktyki kryminalistycznej*, Temida 2, Białystok 1997.
- Rogalski M. (red.), *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Skowron A., *Kodeks postępowania karnego w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, 2010, Lex.
- Taracha A., *Konstruowanie wersji kryminalistycznych i realizacja planu śledztwa*, [w:] J. Wójcikiewicz (red.), *Iure et facto. Księga jubileuszowa ofiarowana doktorowi Józefowi Gurgulowi*, Inst. Ekspertyz Sądowych, Kraków 2006.

⁵⁸ K. Juszcza, op. cit., s. 62.

Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2023.

Widacki J., *Wersja śledcza*, [w:] J. Widacki (red.), *Kryminalistyka*, C.H. Beck, Warszawa 2018.

Summary

Procedural rules for the construction of a forensic version in misdemeanour proceedings

Keywords: forensic, forensic version, procedural rules for constructing a forensic version, code of misdemeanour procedure, code of criminal procedure, case law of common courts, appropriate application of rules.

The forensic version is not regulated in the provisions of the Code of Criminal Procedure or the Code of Criminal Procedure. The presentation of the procedural principles of the construction of the forensic version takes into account the application of the corresponding provisions of the Code of Criminal Procedure. The principles of criminal procedure and forensic tactics are linked in a coherent system. Neither can be considered in isolation from the interdependence and interrelationship between them. This article aims to present the procedural principles of constructing a forensic version in misdemeanour proceedings. The presentation is structured according to the guiding principles, with reference to criminal trials and misdemeanour proceedings. The article and footnotes will refer to the relevant provisions of the Criminal Procedure Code and the Misdemeanour Procedure Code. The article will present the views of doctrine and case law. When applied appropriately in misdemeanour proceedings, the guiding principles of criminal trials do not lose their importance or their approach of providing guarantees, and constitute a starting point for further deepening their application in proceedings relating to the title.